

ISSN 1822-119X

Mokytojų ugdymas. 2010. Nr. 15 (2), 14-27

Teacher Education. 2010. No. 15 (2), 14-27

Virginija ŠIDLAIŠKIENĖ

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

EUROPOS SĄJUNGOS LYČIŲ LYGYBĖS POLITIKOS IŠŠŪKIAI LIETUVOS MOKYKLAI

CHALLENGES OF GENDER EQUALITY POLICY OF THE EUROPEAN UNION FOR THE SCHOOL OF LITHUANIA

Anotacija

Ugdymo pasiekimų standartai, nurodantys svarbiausias brandos ir pasiekimų gaires, apibrėžia bendrojo lavinimo mokykloje siekiamą moksleivių žinių, mokėjimų, įgūdžių ir gebėjimų kokybės lygį bei pageidautinas nuostatas. Ilgą laiką Lietuvos švietimo sistemoje laikomasi neutralaus požiūrio lyčių atžvilgiu, nors LR švietimo įstatymo 5 straipsnio vienas principų skelbia: „Lygios galimybės – švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmenų lygybę, nepaisant jų lyties, ... () ; kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą...()“. Straipsnis supažindina su vienu ES lyčių lygybės politikos įgyvendinimo instrumentų – matavimo rodikliais, kurie sudaro galimybę stebėti jaunimo lygybės tarp lyčių supratimo lygmenį ir lygybės įtvirtinimo procesą šalyse narėse bei atlikti tarptautinius palyginimus. Rodikliai – kiekybinė ir kokybinė informacija, grįsta vaiko socialinio ir kultūrinio dalyvavimo kontekstu bei ugdymo turiniu bendrojo lavinimo mokykloje. Numatyta vertinti lyčių lygybės ugdymo rezultatų kokybę, lyčių (mergaičių ir berniukų) mokymosi pasiekimų ir gebėjimų vertinimą trimis kokybės rodikliais.

Pagrindiniai žodžiai: *technologinis ugdymas, socializacija, kokybė, mokymosi pasiekimų rezultatai ir rodikliai, lyčių lygybė.*

Įvadas

Švietimo politikai, moksleivių tėvai ir mokytojai siekia, kad dabartiniai moksleiviai būtų ugdomi taip, jog patys gebėtų stiprinti ir plėtoti visuomenę, kurioje gyvena. Tačiau išugdyti žmogų įmanoma tik tada, kai pats įsisąmonina šio proceso prasmę, kai ne tik

Abstract

Standards of education attainments, indicating the most important guidelines of maturity and attainments, define the level of quality of pupils' knowledge, faculties, skills and abilities pursued at the comprehensive school and desirable approaches. For a long time the system of education of Lithuania has been following neutral attitude towards gender, although one of the principles of article 5 of the Law on Education of the Republic of Lithuania says: "equal opportunities: the system of education is socially fair, it ensures persons' equality regardless of their gender, ... () ; it ensures availability of education for every person,...()". The article familiarises with one of the instruments for implementing gender equality policy of the EU: measurement indicators, which create a possibility to observe the level of understanding gender equality among young people and the process of consolidation of equality in countries-members and to make international comparisons. The indicators are quantitative and qualitative information, grounded on the child's social and cultural participation context and educational content at the comprehensive school. It is foreseen to evaluate quality of the results of developing gender equality, learning outcomes and abilities of genders (girls and boys) applying three qualitative indicators.

Key words: *technological education, socialisation, quality, learning outcomes and indicators, gender equality.*

Introduction

Politicians of education, pupils' parents and teachers aim to educate today's pupils in such a way that they are able to enhance and develop the society they live in themselves. However, the man can be educated only when he/she himself/herself realizes the meaning of

geba vertinti ir tobulinti savo kompetencijas, prisiimti tam tikrus išpareigojimus, bet ir formuoti savo, kaip mergaitės ar berniuko, santykį su savimi, pasauliu ir aplinkiniais. Todėl svarbu išsiaiškinti, ko išmokstama technologinio ugdymo metu, kokia įgyjama individuali patirtis, padedanti įsitvirtinti visuomenėje. Mat visi šie veiksniai formuoja paauglio ar jaunuolio savęs suvokimą ir asmenybę. Kalbant apie tuos veiksnius, būtina paminėti protinius gebėjimus ir pažinimą. Pažintinių funkcijų ir intelekto vystymasis yra dvipusis – kiekybinis ir kokybinis. Kiekybiniai pokyčiai rodo išsivystymo lygį, kurį aprašo: tarptautinės standartizuotos švietimo klasifikacijos ISCED standartai, švietimo kokybės stebėsenos rodikliai, dalykų išmokimo, įsisavinimo ir pasiekimų lygiai. Tarptautiniame kontekste vertinama 15-mečių skaitymo, rašymo ir matematinio raštingumo kompetencija rodo **pasirengimo lygį gyventi ne tik žinių visuomenėje, bet ir savo sėkmingą asmeninį gyvenimą**. Iš Lietuvoje vykdomų nacionalinių mokinių pasiekimų bei tarptautinių lyginamųjų mokinių pasiekimų tyrimų rezultatų matyti, kad šalyje egzistuoja mergaičių ir berniukų mokymosi pasiekimų skirtumai. Apskritai bendrieji mergaičių pasiekimai yra aukštesni nei berniukų, tačiau situacija kai kuriose ugdymo srityse nėra vienoda.

Kita rodiklių grupė skirta aštuntokų ugdymo kokybei, švietimo prieinamumui ir nešališkumui bei planuojamam ugdymo tobulinimui vertinti. Pastarieji atskleidžia bendrojo lavinimo mokyklos ir **pačių mokinių pastangas žinių visuomenės kūrimo kontekste**, nes labai svarbu ne tik tai, ką mokinys išmano, kokių žinių įgijo, bet ir kaip šiomis žiniomis geba naudotis, kaip jos reiškiasi jo pasaulėžiūroje, socialiniuose, kultūriniuose kontekstuose. Antra vertus, apibrėžti mokymosi rezultatai tampa švietimo kokybės priežiūros priemone mokytojams, kad jų veikla ugdymo procese būtų nukreipta šiems rezultatams pasiekti. Technologinio ugdymo kokybės lygmens žymėjimas tarptautiniu mastu kol kas nebuvo fiksuotas. Nors Lietuvos švietimo sistemoje atliekama įvairių būklės tyrimų, vis dėlto jais vertinami moksleivių pasiekimai, o ne švietimo kokybė (Ramanauskaitė, Laužackas, Targamadžė, Indrašienė, Statauskienė, Bukantaitė, 2004). Įvykdžius ŠPC projektą „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams“ pateiktos rekomendacijos dėl dabar madingos profesinės karjeros vadybos (Stankaitytė, Baltrėnienė, Murinienė, 2007). Konstatuota, kad mažėja mokymosi iniciatyva, prastėja lankomumas, kyla suinteresuotumo ugdymo turiniu

this process, when he/she himself/herself both is able to evaluate, improve his/her competencies, take certain obligations and form his/her own as a girl's and boy's relation with the self, the world, the people round about. Therefore, it is important to find out what they learn during technological education, what individual experience that helps to anchor in the society is acquired. All these factors form self-perception and personality of the adolescent or the young person. As to these factors, it is necessary to note intellectual abilities and cognition. Development of cognitive functions and intellect is two-sided: quantitative and qualitative. Quantitative changes reflect the level of development which is described in: The International Standard Classification of Education, indicators of observation of education quality, levels of learning, mastering and achievements of subjects. In the international context, the evaluated competences of reading, writing and mathematical literacy of 15 year-old pupils show **the level of readiness to live both in knowledge society and successful personal life**. The results of researches into national pupils attainments and international comparative pupils' attainments show the existence of differences in girls' and boys' learning attainments. In general, overall girls' attainments are higher than boys' but the situation is not the same in separate educational areas.

Another group of indicators is aimed at evaluation of quality of eight-form pupils' education, availability and impartiality of education, and planned improvement of education. The latter disclose **the efforts** of the comprehensive school and **the very pupils in the context of creating knowledge society**, because it is important both what the pupil knows, what knowledge he/she acquired and how he/she is able to use it, how it manifests itself in his/her worldview, social, cultural contexts. On the other hand, defined learning outcomes become the means of monitoring quality of education for teachers, so that their activities in the educational process are directed to attain these results. The level of quality of technological education has not been marked at the international level yet. Although there are various researches into the state in the system of education of Lithuania, it should be noted that they evaluate pupils' attainments, not the quality of education (Ramanauskaitė, Laužackas, Targamadžė, Indrašienė, Statauskienė, Bukantaitė, 2004). The project implemented by the Education Development Centre “Increasing the Opportunities of Choosing the Trend of Learning for 14–19 Year Old Pupils” was completed with recommendations (Stankaitytė, Baltrėnienė, Murinienė, 2007) directed towards management of professional career, which is so fashionable nowadays. It was stated that proactiveness

problemų, ignoruojamas sveikatingumo bei kultūriniai ir meniniai gyvenimo aspektai, t. y. socialinis pasirėngimas ateičiai. Nenustatyta jokių mokinio asmenį formuojančių aspiracijų, neaišku, koks suteikiamų žinių, lavinamų gebėjimų, visų rūšių mokinių veiklų poveikis mokinio asmeniui, pvz., jo kūnui, mintims, pilietinei brandai, saviraiškai, intelektui, vertybėms ir kt. 2008 m. ŠMM atnaujino *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąsias programas*, kuriose numatomas prieinamumo principas reiškia, kad „turi būti numatytos galimybės ugdymo turinį pritaikyti kiekvienam mokiniui pagal ... lytį ...“, o viena kompetencijų, įgytų baigus pagrindinio ugdymo programą, – pagarba skirtingų lyčių atstovams. Taigi mokyklą suvokiant kaip vieną socializacijos institucijų ir dėmesio centre turint pagrindinio ugdymo bendrosios programos tikslą – *plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, ugdyti aktyvų, kūrybingą, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas, būtinas sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą*, šiame straipsnyje nagrinėjama **problema** formuluojama klausimais: ar technologinis ugdymas šalyje užtikrina mergaičių ir berniukų asmeninį vystymąsi pagrindinio ugdymo procese? Ar mokantis gyvenimo būdo, mitybos ir tekstilės pasirengta (rengiamasi) tarptautiniam palyginamajam lyčių lygybės vertinimui? Ar imperatyviai vaikai ugdomi tinkamai suvokti savo kūno įvaizdį socializacijos procese?

Tyrimo tikslas – remiantis tarptautiniais dokumentais, išanalizuoti mergaičių ir berniukų ugdymosi pagal technologinio ugdymo bendrąsias programas vertinimo rodiklius ir apie juos informuoti pedagogų bendruomenę.

Tyrimo uždaviniai:

- Pagrįsti vaikų lyties ugdymo kokybės rodiklių, reikalingų tarptautiniam lyčių lygybės įvertinimo palyginimui atlikti, tikslingumą.
- Nurodyti technologinio ugdymo bendrosios programos poveikio mokinių pasiekimų rezultatams svarbą ir sociokultūrinės sąsajas.
- Atkreipti technologinio ugdymo pedagogų dėmesį į mokinių pasiekimų rezultatų tarptautinį palyginimą matuojant dalyko ugdymo kokybę.

Tyrimo metodologija grindžiama šiomis teorinėmis nuostatomis:

- *konstruktivistiniu požiūriu*, akcentuojančiu, kad mokymasis yra aktyvus ir konstruktyvus procesas (Brown, Renshaw, 2000; Bush, West-Burnham, 1994; Novak, 2002, 1998);

in learning is weakening, attendance is worsening, and problems related to interest in the content of education arise. Moreover, the aspects of wellness, cultural and artistic life; i.e., social preparation for the future, are ignored. No aspirations that form the person of the pupil have been identified; it is not clear what is the impact of all provided knowledge, developed abilities, all kinds of pupils' activities on the person of the pupil; e.g. his/her body, thoughts, civil maturity, self-expression, intellect, values, etc. Though in 2008, the Education Development Centre updated *General Curricula of Primary and Basic Education*, which foresee the principle of availability, which means that “there should be opportunities to adapt the content of education to every pupil according to...gender...”, and one of the competences that is acquired having completed the basic curriculum is respect for representatives of different genders. Thus, perceiving school as one of the institutions of socialisation and focusing on the aim of the curriculum of basic education *to develop the person's spiritual and physical powers, to educate an active, creative and responsible citizen who has acquired competencies necessary for successful social integration and lifelong learning*, **the problem** analyzed in this article is formulated by two questions: Does technological education in Lithuania ensure girls' and boys' personal development in the process of basic education? Are preparations made/being made for international comparative evaluation of gender equality during lifestyle, nutrition and textile, technology classes? Are imperatively educated children taught to perceive their body image in the socialisation process correctly?

The aim of the article: based on international documents, to analyze educational indicators of girls' and boys' self-education following general curricula of technological education and familiarising the pedagogues' community with them.

Tasks:

- To substantiate purposiveness of quality indicators of children's gender education, which are necessary in order to carry out the international comparison of evaluation of gender equality.
- To disclose the importance of impact of general curricula of technological education on pupils' outcomes and socio-cultural links.
- To pay the attention of pedagogues of technological education to international comparativeness of pupils' outcomes, measuring the quality of teaching the subject.

Research methodology is grounded in the following theoretical approaches:

- *Constructivist approach*, emphasizing that

- *sociokultūrinio požiūriu*, pabrėžiančiu, kad mokymasis vyksta socialinės sąveikos procese (Brown, Renshaw, 2000; Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008). Mokymasis visuomet vyksta tam tikrame specifiniame kontekste, pasižyminčiame emocinėmis, organizacinėmis, fizinėmis ir kultūrinėmis charakteristikomis (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 2007; Novak, 2002);
- (*socialine*) lyčių lygybe – demokratijos ir teisinės valstybės principu; viena ES Pagrindinių teisių chartijos visuotinių ir nedalomų vertybių – kiekvieno asmens laisvė pasirinkti ir plėtoti savo individualius gebėjimus, išsivaduojant iš išsisknijusių tradicinių socialinių lyčių vaidmenų suvaržymų; siekinys, reiškiantis lyčių vienodas teises, pareigas, statusą, privilegijas ir lygias galimybes, turinčias vienodus įgaliojimus dalyvauti visose viešojo ir privataus gyvenimo sferose (Europos socialinė chartija (pataisyta), 2009; Elimination of all forms of discrimination and violence against the girl child, 2009; Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2007);
- mokymosi produktyvumo (rezultatyvumo) kokybės matavimu, kaip gana nelanksčios švietimo sistemos kaitos skatinimo veiksniumi didinant ugdymo rezultatyvumą, įgyvendinant teisingumą ir lygybę, skatinant motyvaciją, diegiant apskaitą, reaguojant į moksleivių, tėvų, apskritai į visuomenės poreikius (Bush, West-Burnham, 1994; Morrison, 1998; West-Burnham, 1997).

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, dokumentų ir statistinių duomenų analizė, tyrimo ataskaitų ir rezultatų antrinė analizė, apibendrinamasis vertinimas.

Tyrimo rezultatai

Technologijų programa (2008), akcentuodama mokymą(si) kaip esminį sėkmingo išmokimo veiksnį, pagrindinį dėmesį skiria galutiniam mokymo(si) rezultatui. Čia mokytojas – žinių perteikėjas. Jis sprendžia, kokią informaciją turi rinkti ir analizuoti moksleivis, ką projektuoti, kurias pažinti medžiagas ir kuriuos technologinius procesus atlikti, pristatyti rezultatus, kad pasiektų iškeltus tikslus ir gautų teigiamą įvertinimą. Naujoji mokymosi paradigma grindžiama supratimu, kad mokymasis yra konstruktyvi paties individo veikla, sudarant jam mokymosi sąlygas bei suteikiant paramą, reikalingą mokymosi veiklai užtikrinti (Lon-

learning is an active and constructive process (Brown, Renshaw, 2000; Bush, West-Burnham, 1994; Novak, 2002, 1998);

- *Socio-cultural approach*, emphasizing that learning takes place in the process of social interaction (Brown, Renshaw, 2000; Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008). Learning always takes place in a specific context that has emotional, organisational, physical and cultural characteristics (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 2007; Novak, 2002);
- (*Social*) *gender equality*: the principle of democracy and legal state, one of the universal and undivided values of the EU Charter of Fundamental Rights: every persons' right to choose and develop his/her individual abilities, pulling away from rooted traditional social restrictions of gender roles; the aim that means equal gender rights, duties, status, privileges and equal opportunities with equal authorities to participate in the areas of public and private life (Europos socialinė chartija (pataisyta), 2009; Elimination of all forms of discrimination and violence against the girl child, 2009; Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2007);
- Measurement of quality of learning efficiency, as an accelerator of changes in quite an inflexible system of education in order to increase educational efficiency, implement justice and equality, encourage motivation, implement recording, react to pupils', parents' needs, the needs of the society in general (Bush, West-Burnham, 1994; Morrison, 1998; West-Burnham, 1997).

Research methods: content analysis of research literature, documents and statistical data, secondary analysis of research reports and results, generalizing evaluation.

Research results

Emphasizing teaching/learning as an essential factor of successful acquisition, curriculum of technologies (2008) focuses on the final outcome of teaching/learning. Here the teacher is the conveyer of knowledge. He/she decides what information the pupil has to collect, analyse, what to design, what materials to know, what technological processes to carry out, what results to present in order to reach aims and get a positive evaluation. New paradigm of learning is based on understanding that learning is the very individual's constructive activities, when learning conditions are created for him/her and support that is necessary to ensure learning activities is provided

gworth, 1999). Mokymasis laikomas procesu, kurio metu moteriškos ir vyriškos lyties asmenys plėtoja savo žinias, supratimą, gebėjimus, vertybes, pagrindinę dėmesį skirdami mokymosi aplinkos, atitinkančios mokymosi stilių ir poreikius, sukūrimui bei veikimui. Technologijų mokymosi procese, remiantis naująja paradigma, akcentuojamas konstruktyvistinis pobūdis, kuris galimai analizuojamas kaip kognityvinis ir kaip aplinkos sąlygotas reiškiny. Skiriami du pagrindiniai, vienas kitą papildantys požiūriai: sociokultūrinis ir konstruktyvistinis.

Sociokultūrinis požiūris. Mokymasis vyksta socialinės sąveikos procese (Vygotsky, 1978; Lave, Wenger, 1991, Chaikin, Lave, 1993; Brown, Renshaw, 2000). Mokymasis visuomet vyksta tam tikrame specifiniame kontekste, pasižyminčiame emocinėmis, organizacinėmis, fizinėmis ir kultūrinėmis charakteristikomis (Novak, 1998). Pasak Vygotsky (1978), moksleiviai naujų žinių įgyja socialinės sąveikos būdu. Pagrindinis mokymosi ir socializacijos bruožas yra tas, kad jie palankiausiai vyksta artimiausioje aplinkoje, kurioje besimokantysis, bendraudamas su kitais geriau besimokančiais arba savo bendraamžiais, įgalinamas pats mokytis (Vygotsky, 1978). Lave, Wenger (1991) analizuoja mokymąsi kaip kasdienį reiškinį, kuris vyksta visur: ugdymo institucijoje, namuose, viešumoje, įvairiose realiose situacijose. A. Juodaitytės (2002: 41) nuomone, „socializacija gali būti apibūdinama kaip socialinis asmenybės tapsmo procesas, kurio pagrindą sudaro vertybių, normų, nuostatų bei elgesio pavyzdžių, būdingų tai ar kitai visuomenei, socialinei bendrijai ar grupei, perėmimas“. Socializacijos matomų ir nematomų veiksmų, struktūrų, technologijų ir pedagogų įtaka moksleiviams įvairuoja. Įtakingiausi socializacijos dalyviai (žiniasklaida, reklama) įkūnija (išreiškia) tam tikrus socialinius lūkesčius, kuriuos individai stengiasi atliepti (Juodaitytė, 2002), spaudimas jaustis nevisavertėmis ir nepatraukliomis dėl visuomenės iškeltų grožio, patrauklumo, socialinio vaidmens, karjeros perspektyvos idealų neatitikimo. Šito pasekmė – merginos neadekvačiai vertina savo kūno apimtį, yra linkusios manyti esančios per stambių kūno formų ir neatitinka idealaus kūno vaizdinio (Buzaitytė-Kašalynienė, Rinkevičienė, 2009).

Konstruktyvistinis požiūris. Mokymasis yra aktyvus ir konstruktyvus procesas (Novak, 1998, 2002). Besimokantieji yra ne pasyvūs informacijos gavėjai, jie aktyviai konstruoja savo žinias ir įgūdžius, remdamiesi jau turimomis – tiek formaliomis, tiek neformaliomis žiniomis, sąveikaudami su aplinka. Mokymasis vyksta sąvokas asimiliuojant į kognityvines struktūras,

(Longworth, 1999). Learning is treated as a process, during which female and male persons develop their knowledge, understanding, abilities, values, paying main attention to creation of learning environment that corresponds to his/her learning style and needs and to acting. Based on the new paradigm, in the process of learning technologies the constructivist character is emphasized, which is possibly analyzed both as a cognitive phenomenon and as a phenomenon determined by nature. Two main approaches that supplement each other are distinguished: socio-cultural and constructivist.

Socio-cultural approach. Learning takes place in the process of social interaction (Vygotsky, 1978; Lave, Wenger, 1991, Chaikin, Lave, 1993; Brown, Renshaw, 2000). Learning always takes place in a certain specific context, distinguished by emotional, organisational, physical and cultural characteristics (Novak, 1998). According to Vygotsky (1978), pupils acquire new knowledge by means of social interaction. The main feature of learning and socialisation is that they take place most favourably in the closest environment in which the learner, communicating with his/her peers or others who have better learning attainments, is enabled to learn himself/herself (Vygotsky, 1978). Lave, Wenger (1991) analyze learning as an everyday phenomenon, which takes place everywhere: at the educational institution, at home, in public, various actual situations. In A. Juodaitytė's (2002: 41) opinion, "socialisation can be described as a social process of becoming a personality, which is based on takeover of the examples of values, norms, approaches and behaviour that are characteristic to one or another society, social community or group? Influence of visible and invisible socialisation factors, structures, technologies and pedagogues on pupils varies. The most influential participants of socialisation (the media, advertising) embody (express) certain social expectations, which individuals try to respond to (Juodaitytė, 2002), as there is a pressure of feeling not full-rate and unattractive due to non-correspondence to the ideals of beauty, attractiveness, social role, ideals of career perspectives. Its consequence is that girls inadequately value their body shapes, are inclined to think that their body shapes are too big and do not correspond to the image of the ideal body (Buzaitytė-Kašalynienė, Rinkevičienė, 2009).

Constructivist approach. Learning is an active and constructive process (Novak, 1998, 2002). Learners are not passive receivers of information; they actively construct their knowledge and skills on the basis of the already existing both formal and informal knowledge, interacting with the environment. Learning takes place assimilating concepts into cognitive structures,

nurodant atskirų sampratų panašumus ir skirtumus (Novak, 1998). Besimokantieji aktyviai kuria žinias, sudarydami ryšius bei panaudodami jau turimą patirtį. Remiantis konstruktyvistiniu požiūriu, prasmės kūrimas atsiranda iš patirties analizės ir sintezės, sukuriant naują supratimą. Mokymasis turi skatinti mąstymo, jausmų ir veiklos integraciją. Besimokančiajam, kuriančiam naują supratimą, jo mokymosi veikla turi apimti patirtį, žinias, nuomones, mintis, jausmus ir veiklą. Refleksija ir metakognityviniai gebėjimai yra esminiai žinių ir supratimo kūrimo aspektai. Jeigu mokymasis yra konstruktyvi besimokančiojo veikla, pasižyminti aktyvumu, tuomet neramina Lietuvos vaikų gyvenimo realybė: patys nelaimingiausi Europoje, daugiausia savižudžių (kasmet nusižudo apie 20 vaikų), vyrauja patyčių, agresijos ir baimės kultūra, naikinimas, neigiamas bendravimas, 10 proc. mokyklinio amžiaus vaikų linkę nusižengti ir nusikalsti (Šidlauskienė, 2006), jaunėja mokinių, pirmą kartą bandančių rūkyti amžius. 2007 m. duomenimis, beveik penktadalis mokinių pirmą kartą bandė rūkyti turėdami 9 ar mažiau metų; berniukai pradėjo tabaką vartoti kur kas mažiau negu mergaitės; nemažėja mergaičių, vartojančių alkoholi (net padaugėjo), tad šioje srityje ištrinami lyčių skirtumai, alkoholio vartojimo rizikos suvokimas nedidėja, berniukai bandė vartoti narkotikus beveik 2 kartus dažniau negu mergaitės; pastarosios pradėjo daugiau vartoti raminamųjų ir migdomųjų vaistų (Tamošiūnas, Šutinienė, Šimaitis, 2008; Šimaitis, 2009). Daugėja jaunų prostitučių, kurioms vos 10–15 metų, paklausa: dėl madingumo, stilingumo, noro greitai užsidirbti ir būti sėkmingai (taip eskaluojamo reklamos, žiniasklaidos, jaunimo subkultūrų ir populiariosios kultūros), dvasinio ryšio su tėvais, o vėliau pedagogais nebuvimo, sulaukiame atsako – agresijos, patyčių, savęs destrukcijos ir dekonstrukcijos, savo kūno pardavinėjimo reiškinį. Antra, dėl vangaus lyčių lygybės įsitvirtinimo visuomenėje spartėja moterų prostitucijos paklausa, todėl akivaizdus trūkumas švietimo ir informacijos, šeimos, kaip pagrindinės vertybės, menkimas, kultūros ir pilietiškumo stoka (Dėl prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimo. LR VRM ataskaita, 2009; Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 2007). G. Navaičio tyrimas atskleidė daugumos tirtų nepilnamečių merginų teigiamą požiūrį į prostituciją, be to, daugiau nei pusė apklaustų merginų manė, kad prostitucija gali garantuoti moters materialinę gerovę, ketvirtadalis – kad prostitutė gali būti gerbiama, turėti artimų meilės (šeimos) santykių ir laimingų vaikų (Navaitis, 2005). Jei moksleivių kompetenciją apibrėšime kaip gebėjimą

distinguishing similarities and differences of separate conceptions (Novak, 1998). Learners actively create knowledge, creating links and using the already existing experience. Based on the constructivist approach, creation of a meaning comes from analysis and synthesis of experience, developing new understanding. Learning must encourage integration of thinking, feelings and activities. Learning activities of the learner who is creating new understanding have to encompass experience, knowledge, opinions, thoughts and activities. Reflection and meta-cognitive abilities are essential aspects of creating knowledge and understanding. If learning is a learner's constructive activity, which is distinguished by activeness, then the reality of Lithuanian children's life is alarming: they are the most unhappy in Europe, there is the highest number of suicides (about 20 children commit suicide every year), the culture of bullying, aggression and fear, destruction, negative communication dominates, 10 per cent of school age pupils are inclined to offend and commit a crime (Šidlauskienė, 2006), there are increasingly more young pupils who try to smoke for the first time when they are 9 and less. According to data of 2007, almost one fifth of pupils tried to smoke for the first time when they were 9 and less; boys started smoking much less than girls; the number of girls using alcohol was not decreasing, it has even increased; thus, in this area gender differences are erased; perception of risk of alcohol usage is not increasing, boys tried to use narcotic drugs almost twice rarer than girls; the latter started to use more tranquillisers and sedatives (Tamošiūnas, Šutinienė, Šimaitis, 2008; Šimaitis, 2009). There is an increasing demand of young prostitutes who are hardly 10-15 years old. Due to fashion, style, the wish to earn money quickly and be successful (so escalated by the media, advertising, youth subcultures and popular culture), absence of spiritual relation with parents and later with pedagogues result in the phenomena of aggression, bullying, self-destruction and deconstruction, selling one's body for money. Second, due to slow consolidation of gender equality in the society, the demand of women's prostitution is accelerating; therefore, there is an obvious lack of education and information, weakening of the family as the main value, shortage of culture and public spirit (Dėl prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimo. LR VRM ataskaita, 2009; Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 2007). G. Navaitis' research disclosed positive attitude of the majority of juvenile girls towards prostitution; besides, more than half of the surveyed girls thought that prostitution could ensure the woman's material welfare; one fourth, that the prostitute can be respected,

veikti, sąlygotą individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių raišką, tai tuomet kyla pagrįstas klausimas: kodėl technologinio ugdymo turinys taip menkai ir nekonstruktyviai lavina vaikus? Tuo tarpu retorinis technologinio ugdymo tikslas artikuluoja Lietuvos švietimo sistemos siekį skatinti asmens vertės ir orumo, artimo meilės, prigimtinės žmonių lygybės, žmogaus laisvių ir teisių, tolerancijos, demokratinės visuomenės santykių vertybes. Lygiateisiškumo problema globalizacijos procese yra ne tik lyčių lygybės užtikrinimas; ji turi ir daug kitų aspektų, kaip antai: žmogaus ar žmonių grupės turimų teisių apribojimas dėl tam tikrų įgimtų ar vėliau įgytų savybių ar požymių (rasės, negalios, amžiaus, profesijos, socialinės padėties ir t. t.). Tačiau mūsų šalies socialinės sistemos sąlygomis lytis yra vienas veiksnių, su kuriuo dažniausiai siejama lygiateisiškumo problematika. Sociokultūriniame kontekste vaikai reflektuoja, kuria savo naują supratimą ir produkuoja visai neprognozuojamą mąstymo, jausmų ir sąmoningo veikimo sintezę, kuri, deja, neturi nieko bendro su dvasinėmis, intelektinėmis ir fizinėmis asmens galiomis, pilietiniu aktyvumu, kūrybingumu bei atsakingumu, t. y. siekiamais ugdymo tikslais ir rezultatais. Nemaloniausia priežastis – teikiama informacija vaikų nesuvokiama kaip svarbi ir naudinga, todėl jų reakcija dvejojama. Dauguma vaikų, nekęsdami mokyklos, formaliai ją lanko, imituoja mokymąsi, neigiamai reaguodami į žinias, kurių nepritaiko vis didėjančios įtampos mokyklinėje aplinkoje. Asmeninį socialinį statusą vaikai konstruoja prisiimdami kitų giluminių, netiesioginių, dar vadinamų „užslėptų“, latentinių socializacijos veiksnių įtaką savo statusui ir socialinėms galimybėms, tokioms kaip „barbė“, „fyfa“, „seksualinė katytė“, „blondinė“, „barakuda“, „misė“ ir kt. Taigi natūraliai kyla klausimas, kaip bendrojo lavinimo vidurinėje mokykloje dirbantis technologijų pedagogas galėtų išanalizuoti savo dėstomojo dalyko kokybę, kaip galėtų sužinoti, ar jo pamokos ir pasirinkta ugdymo strategija yra kokybiški, galiausiai, ar kokybiškas pats mokinių mokymasis? Nesigilinant į visus technologijų mokojo dalyko kokybės parametrus, remiantis Morrison (1998), jo kokybei pasiekti būtina įvykdyti vieną esminių sąlygų: ne tik tiksliai nusakyti švietimo sistemos sudedamąsias dalis (mokymo ir moksleivių mokymosi tikslai, turinys, procesai, pasekmės ir pasiekimai), kad jas būtų galima įvertinti, apžvelgti, iširti ir išaiškinti rezultatus, bet tiksliai apibrėžti kriterijus, kad būtų užtikrintas mokymasis, nustatant atlikimo rodiklius, kurie pagrįstų kriterijų pasiekimą. Siekiant užtikrinti, kad mergaitės įgytų tinkamų žinių, gebėjimų, kurių joms

have close love (family) relations and happy children (Navaitis, 2005). If we define pupils' competence as the ability to act, determined by the individual's knowledge, faculties, skills, attitudes, personality features and values, that manifests itself so negatively, why then the content of technological education develop children so little? Meanwhile, the rhetorical aim of technological education articulates the endeavour of Lithuanian system of education to encourage the values of the person's value and dignity, love for close others, natural people's equality, a person's liberties and rights, tolerance, relations of a democratic society. In the globalisation process the problem of equal rights is not only ensuring gender equality; it also has many other aspects like limitation of the rights of a man or a group of people due to certain inborn or later acquired features (race, disability, age, profession, social status, etc.). However, in the conditions of social system of our country gender is one of the factors that is most often related to the problems of equality. In the socio-cultural context children reflect, create their new understanding and produce completely unpredicted synthesis of thinking, feelings and deliberate actions, which, however, does not have anything in common with the person's spiritual, intellectual and physical powers, civil activeness, creativity and responsibility; i.e., sought aims and outcomes of education. The most unpleasant reason is that provided information is not perceived by children as important and useful, therefore, their reaction is dual. The majority of children formally go to school though they hate it, they imitate learning, negatively reacting to knowledge, which they do not apply in school environment characterised by increasing tension. Children construct personal social status, considering the influence of other indirect, the so-called "hidden" latent socialisation factors for their status and social opportunities, such as "Barbie-girl", "sexual kitten", "blonde", "barracuda", "miss", etc.

Thus, naturally there arises a question how the teacher of technologies who works at a comprehensive school could analyse the quality of his delivered subject, how he/she could find out whether his/her lessons and educational strategy is quality strategy, and finally whether the very learning of pupils is of required quality. According to Morrison (1998), without going deep into all quality parameters of the subject of technologies, its quality requires implementation of one essential condition: not only accurate outlining of constituents of the system of education (aims of teaching/learning, content, processes, consequences and attainments) in order to evaluate, review, analyse and explain results but also accurate definition of criteria in order to ensure learning according to indicators

reikės ateityje lygiaverčiam socialiniam statusui darbo rinkoje ir asmeniniame gyvenime įgyti, Konstitucijos ir Įstatymų įtvirtintos lygios teisės, draudžiama bet kokia tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija dėl lyties. Jungtinių Tautų komitetas¹ atkreipė ypatingą dėmesį į vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir pornografijos prevenciją, paauglių padėties gerinimą, kultūrinių nuostatų pokyčių stebėseną, mergaičių ir berniukų įnašo į vystymąsi pripažinimą ir skatinimą, mergaičių ir berniukų vienodų galimybių maisto, švietimo ir sveikatos srityse prieinamumą. Mergaičių statuso gerinimo problema siejasi su šiomis visuomeninio gyvenimo sritimis: mergaičių ugdymu ir savarankiškumo didinimu, jų sveikatos poreikiais, nelegalia prekyba, įskaitant prekybą prostitucijos ir kitokio seksualinio išnaudojimo tikslais, pasirengimu integruotis į darbo rinką, nes mergaitės yra nepastebimiausia visuomenės grupė, kuri asmenybinės raidos srityje pamirštama. Reikalingi nacionaliniu ir žemesniu lygiu renkami, kaupiami, analizuojami ir platinami mergaitės statusą lemiantys duomenys, nes diskriminuojančios socialinės sąlygos daro įtaką mergaičių statusui. Aukštosiose mokyklose mokosi daugiau merginų, tačiau jos renkasi ne tokias perspektyvias karjeros ir pajamų požiūriu specialybes, ypač skiriasi moterų ir vyrų skaičius aukščiausiose mokslo pakopose (pelningiausiose – lazerių, nanotechnologijų, išmaniųjų technologijų – vyrauja vyrai). Taigi derėtų nustatyti mergaičių statuso rodiklių struktūrą, atliepiančią lygių galimybių abiem lytims ideologiją. Mat kai kurias mergaičių gyvenimo sritis nelengva nustatyti nei kiekybiniu, nei kokybiniu požiūriu, nes nėra moksliskai suderintų ir šiam tikslui patvirtintų atitinkamų metodinių priemonių. Lyčių stereotipai žiniasklaidoje ir vadovėliuose yra žinoma sociologijos mokslinių tyrimų tema, tačiau pasigendama apibrėžtų standartų. Tas pat pasakytina apie potencialiai pavojingą žiniasklaidos ir naujų IRT priemonių turinį, kuris gali padaryti rimtą žalą nepilnamečių fiziniui, psichiniam ar doriniam vystymuisi, nes galimos žalos supratimas įvairiose valstybėse skiriasi. Mergaičių statuso rodikliai buvo parengti remiantis įvairių nacionalinio ir ES lygio politikos kryptčių ir socialinių bei kultūrinių normų analize ir vystymosi strategijomis, susijusiomis su mergaičių statusu ir socialinėmis galimybėmis. ES² diskursui dėl mergaičių gebėjimų vystymo socialiniu požiūriu buvo pasirinktos trys pa-

of performance, which would ground attainment of criteria. In order to ensure that girls acquire suitable education, knowledge, abilities and opportunities, which they will need in future for equal social status in job market and personal life, the Constitution and laws consolidate equal rights and any direct or indirect gender-related discrimination is forbidden. The United Nations Committee¹ paid particular attention to prevention of sale of children, child prostitution and pornography, improvement of juvenile status, observation of changes in cultural approaches, acknowledgement and encouragement of girls' and boys' contribution for development, equal availability of girls' and boys' opportunities in the areas of food, education and health. The problem of improving girls' status pertains to the following areas of public life: girls' education and increasing independence, their health needs, illegal trade, including trade in prostitution and other sexual harassment, readiness to be integrated in the job market because girls are the most indistinguishable social group that is forgotten in the area of personality development. Data that determine the girl's status have to be collected at a national and lower level, accumulated, analyzed and distributed because discriminating social conditions make influence on girls' status. There are more girls at higher educational institutions but they choose specialities that are not so promising with regard to career and income; there are considerable differences in the numbers of women and men at the most advanced cycles of science (men dominate in the most profitable specialities such as laser, nano and smart technologies). Thus, the structure of indicators for the girl's status, responding to ideology of equal opportunities for both genders, should be drawn up. Certain areas of girls' life are difficult to identify both from the qualitative and quantitative standpoint due to absence of scientifically reconciled and approved methodical instruments for this aim. Gender stereotypes in the media and textbooks is a well-known topic of sociological scientific researches but defined standards are missing. The same should be said about the potentially dangerous content of the media and new ICT tools, which can damage juveniles' physical, mental or moral development seriously because understanding of possible damage differs from country to country. Indicators of girls' status were prepared based on the analysis of various national and EU policy trends and social-cultural norms and on development strategies related to girls' status and social opportunities. Three main areas were chosen

¹ Moterų statuso komisijos sutartos išvados dėl Pekino veiksmų platformoje nurodytų svarbiausių susirūpinimą keliančių sričių 1996–2005 m., Ekonomikos ir socialinių reikalų skyrius, Moterų pažangos padalinys, ST/ESA/304, p. 67–75. ST/ESA/304.

² Europos Sąjungos pareiškimas, skirtas bendriems debatams Moterų statuso komisijos 51-ojoje sesijoje. Niujorkas 2007 m. vasario mėn.; ir Europos Parlamento rezoliucija dėl tolesnių veiksmų, susijusių su Pekino veiksmų platforma (2000/2020(INI)).

¹ Conclusions of the Committee on the Status of Women regarding the most important areas of biggest concern indicated in Beijing Platform for Action 1996–2005, Department of Economics and Social Affairs, Subdivision of Women's Progress, ST/ESA/304, p. 67–75. ST/ESA/304.

grandinės sritys: reprodukcinė ir lytinė sveikata, ugdymas, kultūrinės nuostatos ir praktika. Siekiant apibūdinti mergaitės socialinį statusą, laikomasi principinių nuostatų – įvairių kiekybinių duomenų derinimas, jų kokybinė analizė ir interpretacijos. Apibrėžti trys rodikliai:

1. Lytinis švietimas ir švietimas lytinių santykių klausimais pradinio ir vidurinio mokyklinio ugdymo centruose.

Gerai informuotos, suvokiančios savo tapatybę ir savarankiškos mergaitės labiau linkusios pasipriešinti seksualinei prievartai ir geriau geba atpažinti seksualinio išnaudojimo ir nusikaltimų pavojų. Kita gerai informuotų ir savarankiškų mergaičių neatsiejama savybė jų lytinės ir reprodukcinės sveikatos požiūriu yra teigiamas savo kūno įvaizdis, suvokiant save ne kaip daiktą. Lytinė reprodukcinė sveikata taip pat daro poveikį mergaičių savivarbos, savivokos ir realios tapatybės ugdymui. Lytinis švietimas, kuris sietinas su technologiniu ugdymu (renghiama gyvenimui ir šeimoje), gali padėti puoselėti mergaičių ir berniukų bendradarbiavimą (o ne atskirų užduočių jiems) pagarbos, pripažinimo ir galios aspektu. Jis gali nulemti mergaičių įsitraukimo ir dalyvavimo tiek bendraamžių grupėje, tiek mokykloje ir apskritai visuomenėje lygį. Ši rodiklį sudaro ES valstybių narių mokyklose teikiamo lytinio švietimo vertinimo parametrai (statusas, mokykliniai dalykai, temos, standartai, atsakingos institucijos, tikslinės grupės, religinis ir ideologinis poveikis, stebėseną, mergaičių / berniukų tapatybės suvokimas). Tad tuo rodikliu nustatomi lytinio švietimo kokybę lemiantys veiksniai. Juo siekiama gerinti lytinį švietimą kaip reiškinį ir (arba) toliau plėtoti lytinio švietimo apžvalgas ES valstybių narių mokyklose.

2007 m. patvirtinta *Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa* projektuoja visuminį (holistinį) asmenybės suvokimą ir kūno lavinimą, neatsiejant nuo asmens psichinės, dvasinės ir socialinės raidos bruožų, tačiau praktiškai programa nėra įgyvendinama.

2. Savo kūno įvaizdis: neigtyvus / kritiškas mergaičių ir berniukų savo kūno vertinimas³.

2006 m. atliktas mokinių faktinės mitybos tyrimas atskleidė, kad vaikai, kaip ir suaugusieji, vartoja per

³ Rodiklis sudarytas remiantis HBSC duomenų bazėmis: Kūno įvaizdis, svorio kontrolė ir kūno svoris: Jaunuoliai, turintys atsakymą pagal lytį, amžių (13 ir 15 m.) ir jaunuoliai, nepatenkinti savo kūno svoriu pagal lytį, amžių (11, 13 ir 15 m.) [Žiūrėta 2009 m. rugsėjo 2 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.hbsc.org/>>.

for the EU² discourse on development of girls' abilities from the social standpoint: reproductive and sexual health, education, cultural approaches and practice. Seeking to describe the girl's social status, principal approaches are followed. These are reconciliation of various quantitative data, their qualitative analysis and interpretations. Three indicators were defined:

1. Sexual education and education on the issues of sexual relations in centres of primary and secondary school education. Well informed girls who perceive their identity and are independent are more inclined to oppose sexual harassment and are able to better recognise danger of sexual harassment and crimes. Another well informed and independent girls' integral feature with regard to their sexual and reproductive health is positive image of their body, perceiving oneself not as an object. Sexual and reproductive health also has impact on the development of girl's self-respect, self-awareness and actual identity. Sexual education that is related to technological education (preparation for life in the family as well) can help to cherish girls' and boys' cooperation (and not separate tasks for them) with regard to respect, acknowledgement and power. It can determine girls' involvement and participation both in peers' group, school and in the society in general. This indicator consists of sexual education evaluation parameters applied at schools of the EU countries-members (status, school subjects, topics, standards, responsible institutions, target groups, religious and ideological impact, observation, perception of girls'/ boys' identity). Thus, this is the indicator for identifying factors that determine quality of sexual education. It aims to improve sexual education as a phenomenon and (or) further develop reviews on sexual educational at schools of the EU countries-members.

Programme of Family Preparation and Sexual Education, approved in 2007, designs holistic personality perception and body development, relating it to the person's mental, spiritual and social manifestation features, but practically the programme is not being implemented.

2. The image of one's body: girls' and boys' negative/critical evaluation of their body³. The

² The European Union statement, dedicated for general debates at 51st session of the Committee on the Status of Women. New York, February, 2007; and resolution of the European Parliament regarding further actions related to Beijing Platform for Action (2000/2020(INI)).

³ The indicator was drawn up on the basis of HBSC data bases: body image, weight control and body weight: young people who have overweight according to BMI by gender, age (13 and 15 years of age) and young people dissatisfied with their body weight by gender, age (11, 13 and 15 years of age) <http://www.hbsc.org/> [viewed 2009-09-02].

daug riebalų, tačiau neprivalgo, nes per maža jų per parą suvartojamo maisto energinė vertė. Berniukų paros raciono energinė vertė yra gerokai mažesnė už rekomenduojamą, paauglėms mergaitėms paros raciono energinė vertė šiek tiek didesnė, nei rekomenduojama. Netinkamai maitintis įprantama nuo vaikystės, todėl technologinis ugdymas galėtų tapti svarbiausiu vaikų tinkamų maitinimosi įpročių formavimo veiksmu.

Mergaitės supratimą apie su kūnu ir lytiškumu susijusius socialinio-kultūrinio elgesio elementus, normas bei sąvokas įsisavina ir traktuoja kaip nusistatytus privalomus reikalavimus – kūno įvaizdžio schemas ir požiūrius (įskaitant ir polinkį vertinti savo kūno vaizdą). Kūno įvaizdžio įvertinimas reiškia pasitenkinimą ar nepasitenkinimą savo kūnu, įskaitant ir lūkesčius dėl jo. Žiniasklaidoje pateikiami moters kūno vaizdiniai idealizuojami, internalizuojami ir suvokiami kaip siekiamybė. Turimas kūnas vertinamas lyginant jį su žiniasklaidos kuriamu moters kūno idealu, o aptikus realiojo ar turimo ir idealiojo kūno linijų / apimčių neatitikimų, kyla nepasitenkinimas savo kūnu ir noras jį taisyti dietomis, liekninamaisiais papildais ir kitomis priemonėmis. Tai didina valgymo sutrikimų riziką. Merginų noras būti lieknesnėms ir žurnaluose pateikiamas moters kūno vaizdas yra susiję. Beveik pusė tiriamųjų nurodė, kad žiūrint į žurnaluose pateikiamus modelius jų nuomonė apie savo kūną pablogėja, ir trys iš penkių norėtų būti lieknesnės, nei yra iš tikrųjų, nors yra normalaus arba per mažo svorio (Buzaitytė-Kašalynienė et al., 2009). Merginos labiau nei berniukai rūpinasi savo įvaizdžiu, joms svarbu, kaip atrodo, todėl jas labiau veikia reklama, į tai orientuota. Žiniasklaida, būdama galingiausia simbolinių normų bei vertybių kūrėja, tapo įtakingiausia jaunimo socialinių vaidmenų, moteriškumo ir vyriškumo kultūrinių stereotipų ugdytoja. Todėl neaišku, kodėl mergaitės savo kūną laiko tik lytiškai patraukliu ir jaudinančiu objektu, kuris tampa komunikacine priemone asmeniniams santykiams užmegzti, būtent: *Mergaitės yra linkusios savo kūną laikyti visų pirma kitų pritraukimo priemone...* (Stankaitytė, Baltrėnienė, Murinienė, 2007). Seksualizacijos pasekmės – mergaitės ėmė save vertinti pagal seksualinį patrauklumą ir, jų supratimu, „teisingą“ požiūrį į seksą, o kitos savybės pasidarė neaktualios. Dėl to jos suvokia save tik kaip kito žmogaus aistros patenkinimo objektą. Populiarinamas moterų seksualumas jaunoms mergaitėms sukelia emocinių ir savęs suvokimo problemų, kaip antai: fizinės-psichinės, su teisingo maitinimosi ir sveikos gyvensenos, su valgymo sutrikimu ar nevaldomais lytiniais santykiais susijusias ligas ir depresijas. Sparčiai besiplėtojantis

research on pupils' factual nutrition carried out in 2006 disclosed that children like adults use too much fat but eat insufficiently because the energetic value of food they eat during a day is too small. Boys' energetic value of ration of one day is considerably smaller than recommended; as to adolescent girls, the energetic value of food they eat during a day is slightly bigger than recommended. Inappropriate nutrition turns into a habit from childhood; therefore, technological education could be the most important factor in the formation of the child's correct eating habits.

Girls master their understanding about body and sex related components of socio-cultural behaviour, norms and concepts and treat them as set obligatory requirements: schemes and approaches towards body image (including the tendency to evaluate the view of one's body). Evaluation of the image of the body means satisfaction or dissatisfaction with one's body, including expectations regarding the body. Images of woman's body in the media are idealised, internalised and perceived as a purpose. The existing body is evaluated comparing it with the ideal woman's body created by the media and having identified the mismatch of the actual or existing body lines/size, there is a discontent with one's body and a wish to correct it by diets, slimming additives and other means. This increases the risk of eating disorders. Girls' wish to become slimmer and the woman's image in the journals are related. Almost half of responders indicated that models in the journals worsened their opinion about their body and three out of five would have liked to become slimmer than they really were though their weight was normal or less than normal (Buzaitytė-Kašalynienė et al., 2009). Girls more than boys care about their image, it is important for them how they look, that is why the impact of advertising on them is stronger. The media, being the most powerful creator of symbolic norms and values became the most influential developer of social roles of young people, cultural stereotypes of womanness and manness. Therefore, it is not clear why girls see their body only as a sexually attractive and stimulating subject which turns into the communicative means aimed at making personal contacts, namely: *Girls are inclined to treat their body in the first place as the means of attracting others.* (Stankaitytė, Baltrėnienė, Murinienė, 2007). The consequences of sexualisation are that girls started evaluating themselves according to sexual attractiveness and in their opinion "correct" approach towards sex, whilst other features became irrelevant. Due to that girls perceive themselves only as a subject of satisfying other person's passion. Advertised women's sexuality arouse emotions and self-perception problems

kompleksas dėl nepakankamai dailios figūros (*per delio ar per mažo svorio*) išryškėja dėl aplinkinių reakcijos, dažniausiai pasireiškia patyčiomis, agresija ar net terorizavimu. Seksualūs vaizdiniai demonstruojami visose žiniasklaidos, IKT priemonėse, pradedant nuo muzikos iki videožaidimų. Be to, šių vaizdinių gausėja, ypač dėl nuolat augančių interneto paslaugų. Jau dešimtmetės mergaitės mėgdžioja moteris ir dėl liberalesnės aplinkos. Žiniasklaidos propaguojamas liesos moters įvaizdis bei įvairių dietų ir mankštinimosi būdų populiarinimas, sporto klubų, kuriuose konsultuojama mitybos ribojimo klausimais, veikla bei socialinis spaudimas verčia paaugles merginas be saiko mankštintis, laikytis dietos, badauti ir įvairiais būdais šalinti suvalgytą maistą. Tai kenkia sveikatai, nes tokias merginas kamuoja depresija, į nevirtų varo nerimas dėl tariamai netobulo savo kūno, išryškėja įvairūs fiziologiniai sutrikimai (pvz., amenorėja), o kai kurioms iš jų prasidea mitybos sutrikimai (nervinė anoreksija, bulimija, ortoreksija). Taigi, savo kūno įvaizdis sukelia daugybę įvairių valgymo sutrikimų. Todėl reikia aiškinti, kaip kūnas, vaiko įvaizdis susijęs su svoriu, kokios antsvorio priežastys (dažniausiai psichologinės ir psichosocialinės), koks grožio ir sveikatos santykis. Atsvaris dažnai atsiranda dėl netinkamų maitinimosi įpročių, kurie taip pat susiję su socialiniu, ekonominiu statusu. Maža to, visuomenei primetami nerealiai aukšti moters grožio standartai: būti „cool“, kietai, seksualiai, geidžiamai, populiariai ir pan. Mergaitės juos perima kaip sektingus moters įvaizdžio pavyzdžius. Dažnai tokias „vertybes“ joms perša ir tėvai, ypač motinos, kurios mano, jog išorinis patrauklumas – svarbiausia moters vertybė. Seksualizacija skatina nepasitikėjimą savo kūnu, žadina menkavertiškumo jausmą ir sukelia emocinius sutrikimus, nes peršama idėja prisiimti žemesnio savęs vertinimo (ypač merginoms) tapatumą. Todėl formuojasi žema merginų savivertė, atsiveria pasitikėjimo savimi spragos. Atlikto tyrimo (Miškinytė, Perminas, Šinkariova, 2006) rezultatai atskleidžia mokytojų nepakankamą pasirengimą ugdyti moters ir vyro lytiškumą. Tuo tarpu žinių apie seksualinį gyvenimą jaunimas gauna iš pačių netinkamiausių šaltinių – bendraamžių ir interneto.

Antrasis rodiklis – savo kūno įvaizdis – apima duomenis apie 15 m. mergaičių ir berniukų nepasitenkinimą savo kūnu. Nors šis rodiklis iš esmės susijęs su mergaičių ir berniukų prasta saviverte, lygiagrečiai keliamas tikslas – pabrėžti, kad sveikatos priežiūra ir savęs suvokimas tarpusavyje koreliuojantys dalykai, nes sveikata apibrėžiama kaip visiškos fizinės, psichinės ir socialinės gerovės būseną. Lyginant duome-

for girls like: physical-mental illnesses, illnesses and depression related to nutrition and lifestyle, eating disorders or uncontrolled sexual relations. Rapidly developing complex of insufficiently graceful figure (*too big or too little weight*), arousing due to the reaction of people round about, most often manifests in the form of bullying, aggression and terrorising. Sexual images are demonstrated in the media, ICT tools, starting with music finishing with videogames. In addition, the numbers of these images increase due to constantly increasing Internet services. Girls who are 10 years old already start imitating women also due to more liberal environment. The image of a slim woman advocated by the media is popularized by various diets and exercising, the activities of sport clubs which consult on the issues of nutrition limitation and social pressure that makes adolescent girls to exercise excessively, be on a diet, starve and eliminate the eaten food in various ways. This harms health because such girls suffer from depression, fall into despair because of seemingly imperfect body, have various physiological disorders (e.g., amenorrhoea), and some of them develop nutrition disorders (nervous anorexia, bulimia, orthorexia). Thus, the image of one's body arouses numerous eating disorders. Therefore, it is necessary to explain how the body, the child's image is related to weight, what are the reasons of overweight (most often psychological and psycho-social that become increasingly more important), what is the relation between beauty and health. Overweight often appears due to unsuitable nutrition habits, which are also related to social, economical status. Moreover, the society is imposed with unrealistically high standards of woman's beauty: to be "cool", sexual, desirable, popular, etc. Young girls take all of them over as examples of a woman's image to be followed. Often such "values" are offered by parents, mothers in particular, who think that external attractiveness is the biggest woman's value. Sexualisation encourages no-confidence in one's body, arouses the feeling of worthlessness, emotional disorders due to the thrust idea to accept the identity of lower self-esteem (for girls in particular). Therefore, girls' low self-esteem is formed, gaps of self-confidence open up. The results of the carried out research (Miškinytė, Perminas, Šinkariova, 2006) disclose teachers' insufficient readiness to develop woman's and man's sexuality. Meanwhile knowledge of sexual life reaches young people from the most unsuitable sources: peers and the Internet.

The second indicator – the image of your body – encompasses data about 15 year old girls' and boys' dissatisfaction with their body. Although this indicator

nis apie 15 m. mergaičių ir berniukų nepasitenkinimą kūno svoriu bei kūno masės indeksu, paaiškėjo, kad neigiamas savęs išvaizdavimas gali susiformuoti nepaisant to, ar mergaitės ir berniukai turi antsvorio, ar jų svoris yra normalus, ar per mažas (Mulvihill, Németh, Vereecken, 2001, 2002). Pastaroji koreliacija svarbi, nes ja, kaip objektyviu, svariu įrodymu, tikslinga opo nuoti kultūros peršamus mergaičių ir moterų įvaizdžius, kurie itin destruktivūs, kadangi gali nulemti valgymo sutrikimus ir pabloginti suvokimą apie savo kūną, seksualinį patrauklumą bei gyvybiškumą.

3. Pasiekimai moksle⁴: penkiolikmečių mokinių matematikos ir gamtos mokslų pasiekimų palyginimas su procentine dalimi merginų, pasirinkusių studijuoti gamtos mokslus, matematiką ir informatiką bei pedagogiką aukštojoje mokykloje.

Nors vidutiniškai mergaičių mokymosi rezultatai yra geresni už berniukų, pasiskirstymas pagal lytis įvairiose mokslo srityse labai patvarus. Lyčių socialiniai vaidmenys dar labiau įsitvirtina dėl tradicinių įsitikinimų, mokyklinio ugdymo praktikos, studijų, darbo ir profesinės veiklos pasirinkimo. Nusistovėję stereotipai, kad skirtingų lyčių asmenų gabumai ir gebėjimai yra nevienodi, jau nuo labai jauno amžiaus gali turėti didelį poveikį daugeliui mergaičių, projektuojančių savo ateitį. Rodiklis „pasiekimai moksle“ konstatuoja faktą, kad merginų dalyvavimas mokslinėje veikloje (ISCED 5-6)⁵ yra santykinai per mažas lyginant su jų gabumais gamtos mokslų ir matematikos srityse. Per mažai merginų studijuoja inžinerijos ir technologijos mokslus, lyginant su tikimybe, kuri formuluojama atsižvelgiant į mergaičių gamtamokslinio ir matematinio raštingumo rezultatus. Kaip rodo minėto tarptautinio tyrimo kelerių metų rezultatų dinamika, Lietuvoje skirtumas tarp mergaičių ir berniukų matematikos ir gamtos mokslų rezultatų didėja mergaičių naudai. Šių mergaičių gebėjimų perspektyvi sklaida stabdoma, nes jos vengia rinktis fizinių (tikslųjų) ir / arba technologijos (inžinerijos) mokslų studijų kryptis. Merginų ir jaunų moterų profesijos pasirinkimą lemia kiekybinis lyčių skirtumas. Rodiklio tikslas – koreguoti padėtį ir išlyginti merginų skaičiaus asimetriją minėtoje mokslo srityse. Skatinant merginas rinktis netradicinių profesijų studijas ar disciplinas, siekiama pagerinti mergaičių pasiekimų rezultatus, jų savarankiškumą ir pasitikėjimą savimi.

⁴ Rodiklis sudarytas remiantis dviem duomenų bazėmis. Mergaičių rezultatai matematinio ir gamtamokslinio raštingumo srityje pateikiami 2006 m. OECD PISA mokslinių tyrimų studijose. Prieiga per internetą: <<http://www.pisa.oecd.org/>> ir AIKOS <<http://www.svis.smm.lt/svis/node/6>>.

⁵ Merginų ISCED 5–6 lygiu procentinė dalis pateikta Eurostat moksliniuose tyrimuose. Prieiga per internetą: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>> ir AIKOS <<http://www.svis.smm.lt/svis/node/6>>.

in principle is related to girls’ and boys’ low self-esteem, simultaneously it is aimed to underline that health care and self-perception inter-correlate because health is defined as a state of complete physical, mental and social welfare. Having compared data about 15 year old girls’ and boys’ dissatisfaction with their body weight and body mass index, it was found that negative self-image could be formed independently of whether girls and boys have overweight, their weight is normal or too low (Mulvihill, Németh, Vereecken, 2001, 2002). The latter correlation is important because it is purposeful to use it for opposing girls’ and woman’s images thrust by culture, which are particularly destructive because can determine eating disorders and worsen perception about one’s body, sexual attractiveness and vitality.

3. Learning attainments⁴: comparison of 15 year old pupils’ attainments in mathematics and natural sciences and the percentage of girls studying pedagogy at higher educational institutions.

Although on average girls’ learning outcomes are better than boys’, distribution by gender in various areas is steady. Social roles of genders still more consolidate due to traditional beliefs, practice of school education, choice of studies, work and professional activities. Settled stereotypes that talents and abilities of persons of different genders are different can have big impact for many girls projecting their future from the very early age. The indicator “learning attainments” states the fact that girls’ participation in scientific activities (ISCED 5-6)⁵ is relatively too small compared to their abilities in the areas of natural sciences and mathematics. Too little girls study engineering and technological sciences compared with the probability which is formulated considering the outcomes of girls’ literacy in natural sciences and mathematics. Choice of girls’ and woman’s profession is determined by quantitative difference of genders. The aim of the indicator is to correct the situation and equalize the asymmetry of the number of girls in the above mentioned areas of science. Encouraging girls to choose studies and disciplines of non-traditional professions, it is sought to improve girls’ learning outcomes, their independence and self-confidence.

⁴ The indicator has been drawn up on the basis of two data bases. Girls’ results in the area of mathematical literacy and natural science literacy are given in OECD PISA scientific research studies dated 2006 <http://www.pisa.oecd.org/> and AIKOS <http://www.svis.smm.lt/svis/node/6>

⁵ Percentage of girls at ISCED 5-6 level is given in Eurostat scientific researches <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> and AIKOS <http://www.svis.smm.lt/svis/node/6>

Išvados

Technologinio ugdymo procese turi būti vertinama tai, kas numatyta pasiekti: mokinių žinios ir supratimas, bendrieji ir dalyko gebėjimai, vertybinės nuostatos ir elgesys. Kita vertinimo paskirtis – padėti mokytis: mokinys laiku gauna grįžtamąją informaciją apie savo mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą, jis pratinasi vertinti ir įsivertinti.

Ugdymui milžinišką įtaką daro socialiniai ir ekonominiai veiksniai. Švietimo ir mokslo institucijos privalo užtikrinti tokią švietimo politiką, kuri sudarytų vienodas sąlygas vaikų, mokinių, jaunuolių, moterų ir vyrų švietimui, mokymui(si), saviugdai, leistų vienodai gerai jaustis mokykloje abiejų lyčių asmenims. Ugdymo turinyje ir procesuose neturi likti vietos lyčių diskriminavimui ir jo propagavimui. Lyčių lygybė yra mokinių subjektinių teisių tolesnės plėtros principas, kuris turi būti taikomas ir interpretuojamas švietimo sistemoje ir edukaciniuose procesuose. Modernioji edukacinė paradigma orientuoja į svarbiausią asmenį mokykloje – į mokinį, jo kūną, elgesį, pasaulio pažinimą ir supratimą.

Technologinio ugdymo tikslai tik dalinai pasiekiami, nes vaikai netampa kūrybiški, kritiški, savarakiški, pasitikintys savo jėgomis, lygiaverčiai, konstruojantys žinių ir gebėjimų pagrindu savo pažinimą, sąmonę, kūną, įvaizdį, sveikatą, sociokultūrinį elgesį, vartojimą, kurie tarpusavyje glaudžiai susiję ir, tikėtina, sėkmingai siektini. Tarptautiniai moksleivių socialinio statuso mokymosi pasiekimų rodikliai aprašytose srityse tiesiogiai indikuos ir technologinio ugdymo specialistų mokymo bei apskritai pedagoginio darbo kokybę.

Conclusions

In the process of technological education projected attainments have to be evaluated. These are pupils' knowledge and understanding, general and subject-based abilities, value approaches and behaviour. Another purpose of evaluation is to help to learn: pupils receive feedback about his/her learning experience, attainments and progress, he/she is getting used to evaluate and self-evaluate.

Social and economical factors make huge influence on education. Educational and science institutions have to ensure such policy of education which would create equal conditions for teaching and learning of children, pupils, young people, women and men, self-education; enable persons of both genders to feel equally well. There should be no place left for gender discrimination and its advocacy in the educational content and processes. Gender equality is the principle of further development of pupils' subjective rights, which has to be applied and interpreted in the system of education and educational processes. Modern educational paradigm is orientated towards the most important person at school: the pupil, his/her body, behaviour, world cognition and understanding.

The aims of technological education are only partially attainable because children do not become creative, critical, independent, self-confident, equal, constructing their cognition, consciousness, body, image, health, socio-cultural behaviour, consumption on the basis of knowledge and abilities, which are closely interrelated and possibly successfully attainable. International indicators of learning attainments of pupils' social status in the described areas will clearly indicate both quality of teaching of specialists of technological education and quality of pedagogical work in general.

Literatūra • References

- Brown, R. A. J., & Renshaw, P. D. (2000). Collective argumentation: A sociocultural approach to reframing classroom teaching and learning. In H. Cowie and G. van der Aalsvoort (Eds.), *Social Interaction in Learning and Instruction: The Meaning of Discourse for the Construction of Knowledge* (p. 52–66). Amsterdam: Pergamon Press.
- Bush, T., West-Burnham, J. (Eds). (1994). *The Principles of Educational Management*. Harlow: Longman.
- Dėl prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimo. LR VRM ataskaita už 2007 I pusmetį. [Žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 31 d.] Prieiga per internetą: <http://sos.vrm.lt/mod_richtext.php?pid=27>.
- Buzaitytė-Kašalynienė, J., Rinkevičienė, V. (2009). Moters savo kūno suvokimas kaip socializacijos rizikos veiksnys. *Acta paedagogica Vilnensia*, 23, 92–103.

- Elimination of all forms of discrimination and violence against the girl child. EGM/Girl Child/2006/REPORT. [Žiūrėta 2009 m. rugsėjo 1 d.] Prieiga per internetą: <www.un.org/womenwatch/daw/egm/elim-disc-viol-girlchild/EGM%20Report_FINAL.pdf>.
- Europos socialinė chartija (pataisyta). [Žiūrėta 2009 m. rugsėjo 3 d.] Prieiga per internetą: <www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=42260>.
- Ivanauskienė, F., Šidlauskienė, V. (2008). *Lytis. Ugdymas. Socialinė aplinka*. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Ivanauskienė, F., Šidlauskienė, V. (2007). *Lytis ir ugdymas. I dalis: metodinė knyga*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Juodaitytė, A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vadovėlis pedagogikos specialybių studentams. Vilnius.

Lave, J. (1993). The practice of learning. In S. Chaikin & J. Lave (Eds.), *Understanding practice, perspectives on activity and context* (p. 3–33). Cambridge: Cambridge University Press.

Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. New York: Cambridge University Press.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. 2003 m. birželio 17d. Nr. I-1489 (Žin., 1991, Nr. 23-593) Nr. IX-1630, 2003-06-17, Žin., 2003, Nr. 63-2853.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. ISAK-256 „Dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos“, *Valstybės žinios* 35-115.

Longworth, N. (2000). *Making Lifelong Learning Work: Learning Cities for a Learning Century*. London: Kogan Page.

Miškinytė, A., Perminas, A., Šinkariova, L. (2006). Valgymo elgesio sąsajos su nepasitenkinimu savo kūnu bei vaikystėje patirta fizine ir psichologine prievarta. *Medicina*, 42 (11), 944–949.

Morrison, K. (1998). *Management Theories for Educational Change*. SAGE Publications Inc.

Mulvihill, C. Németh, A. ir Vereecken, C. „Kūno įvaizdis, svorio kontrolė ir kūno svoris“, Jaunimo sveikata kontekste, HBSC 2001/2002. [Žiūrėta 2009 m. rugsėjo 2 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.hbsc.org/publications/reports.html>>.

Navaitis, G. Nepilnamečių merginų teigiamą požiūrį į prostituciją sąlygojanti šeimos struktūra. *Specialusis ugdymas*, 2005, 1 (12), 45–49.

Novak, J. (2002). Meaningful learning: The essential factor for conceptual change in limited or inappropriate propositional hierarchies leading to empowerment of learners. *Science Education*, 86(4), 548–571.

Novak, J. (1998). *Learning, creating and using knowledge. Concept Maps™ as facilitative tools in schools and in corporations*. London: Lawrence Erlbaum.

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

Ramanauskaitė, A., Laužackas, R., Targamadžė, V., Indrašienė, V., Statauskienė, L., Bukantaitė, D. 14–16 metų paauglių, linkusių į praktinę veiklą mokymosi veiklos pasirinkimo galimybės. Vilnius: ŠMM, Tyrimo ataskaita, 2004. Prieiga per internetą: <www.pedagogika.lt/puslapis/ugdimo14/pasiekimai.pdf>www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/Ataskaita_baig.doc>.

Stankaitytė, J., Baltrėnienė, Z., Murinienė, J. (2007). Mokinių konsultavimo, pasirenkant mokymosi kryptį, ir profesinio informavimo metodinės rekomendacijos. Vilnius: ŠPC. Prieiga per internetą: <<http://galimybės.pedagogika.lt/files/files/mok.%20konsultav.%20ir%20inform.doc>>.

Šidlauskienė, V. (2006). *Sekstiniškos mokyklos aplinkos įtaka berniukų vyriškumo identifikacijai. Lyčių studijos ir tyrimai. Teminis straipsnių rinkinys, 2*, 82–89. Šiaulių universitetas: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.

Šimaitis, A. (2009). 15–16 metų paauglių alkoholio, tabako ir kitų narkotikų vartojimo tendencijos ir prevencija Lietuvoje. *Jaunųjų mokslininkų darbai, 1* (22), 184–191.

Tamošiūnas, T., Šutinienė, I., Šimaitis, A. (2008). Alkoholio ir kitu narkotikų tyrimas Europos mokyklose. ESPAD - 2007 [Žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 31 d.] Prieiga per internetą: <www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/kiti/ESPAD_2007_leidiny_2009.02.28.pdf>.

Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological process*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

West-Burnham, J. (1997). *Managing Quality in Schools. Second edition*. London: Pitman.

VIRGINIJA ŠIDLAUSKIENĖ

Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė,
 Šiaulių universiteto Lyčių studijų centro direktorė,
 vyresnioji mokslo darbuotoja,
 Menų fakulteto Taikomosios dailės ir technologijų
 katedros docentė.
 Moksliniai interesai: lyčių pedagogika ir didaktika,
 lyčių lygybės ir diskriminacijos empiriniai tyrimai ir
 matavimų metodologija.

Doctor of Social Sciences (Education Studies),
 Head of Centre for Gender Studies,
 Associated professor at the Faculty of Arts of Šiauliai
 University.
 Research interests: gender pedagogy and didactics,
 methodology of measurement of gender equality and
 discrimination.

Address: P. Višinskio Str. 25-700, LT-76351 Šiauliai, Lithuania
E-mail: msc@cr.su.lt